
APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT**Maya Sotirova**South-West University „Neofit Rilski“ – Blagoevgrad, Bulgaria mayasotirova@swu.bg

Abstract: Increasing multiculturalism of the modern society and intensive development of the new technologies are without doubt two of the main tendencies that change most active educational environment today.

The national strategic documents reflect tendency to modernisation of Bulgarian school education in the aspect of these tendencies and priorities. The principle of equal access to quality education is leading in Bulgarian national strategy for educational integration of children from ethnic minorities. It requires to give an account of different level of social integration of separate ethnic minorities in educational system and guaranteeing of balance between their integration and keeping and development of their specific cultural identity in the same time.

Indisputably usage of information and communication technologies is one of the criteria for quality of education today. In the spirit of this treatment the access to computer-based learning and electronic educational resources is equal for all children and teachers should use effective information and communication technologies for keeping of cultural specifics in the school and the classrooms and for development of intercultural competence in the students as well.

The main subject of the study is to reveal the special features of ICT application to education in multicultural environment. The aim is to reveal the specific difficulties, the two-way advantages and to ground the role of information and communication technologies for increasing of linguistic, communicative and intercultural competence of the students.

Keywords: ICT, multiculturalism, students, school

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ
ПРИ ОБУЧЕНИЕ В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА****Мая Сотирова**

Югозападен университет “Неофит Рилски” - Благоевград, Република България

mayasotirova@swu.bg

Резюме: Нарастващата мултикултурност на съвременното общество и интензивното развитие на новите технологии без съмнение са две от основните тенденции, променящи най-активно образователната среда днес. Приетите национални стратегически документи отразяват стремежа към модернизация на българското училищно образование в аспекта на тези тенденции и приоритети и в известна степен маркират параметрите на необходимата съгласуваност на действията при тяхното приложение. В Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства е заложен принципът за осигуряване на равен достъп до качествено образование, който изисква съобразяване с различната степен на социална интеграция на отделните етнически малцинства и гарантиране на баланс между интеграцията на децата и учениците от етническите малцинства в образователната система и в обществото и съхраняването и развитието на тяхната специфична културна идентичност.

Доколкото използването на ИКТ вече е критерий за качество на образованието, в духа на тази постановка достъпът до компютърно обучение и електронни информационни ресурси е равен за всички деца, а ИКТ се използват ефективно от учителите за съхраняване на специфичния етнокултурен фон в училището и класната стая и за развитието на интеркултурната компетентност на учениците.

Предмет на изследване в статията са специфичните особености на приложението на ИКТ при обучение в мултикултурна среда. Целта е да се разкрият специфичните затруднения, двупосочните предимства и ползи, както и да се обоснове ролята на ИКТ за повишаване на езиковата, комуникативната и интеркултурната компетентност на учениците.

Ключови думи: ИКТ, мултикултурност, ученици, училище

ВЪВЕДЕНИЕ

Една от специфичните цели на Националната стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища е “постигане равенство на възможностите при използване на ИКТ за всички ученици, независимо от тяхната обществена и културна среда, етнически произход или здравословно състояние” (Национална стратегия..., с. 3), като се акцентира върху необходимостта от “разработване на норми за въвеждане на информационните и комуникационни технологии в обучението на деца със специални образователни потребности и деца с увреждания” (пак там, с. 7). Тук е редно да се отбележи, че в последните години все по-често в педагогическата литература не само у нас се обръща внимание на специфичните образователни потребности на децата и учениците с различна етнокултурна принадлежност. Аргументите за този подход се съдържат не само в затрудненията, породени от билингвизма, а също и при адаптирането към чуждата култура, но и преди всичко в неравенството при достъпа до качествено образование.

Необходимостта от комплексен подход се налага и от интегративния характер на компетентността, което изисква специфичните за отделните компетенции знания, умения и нагласи да се разглеждат в тяхната взаимнообвързаност като структура и система. Ето защо е необходимо при анализа на проблема не само да се разкрият специфичните особености на приложението на ИКТ при обучение в мултикултурна среда и да се обоснове ролята на ИКТ за повишаване на езиковата, комуникативната и интеркултурната компетентност на учениците, но също и да се открият двупосочните предимства и ползи.

Казаното дотук поставя два важни въпроса с практико-приложно значение:

- Какви дименсии на културното различие в класната стая трябва да се отчитат при разработването на образователен софтуер?
- Как ИКТ могат да се използват за повишаване качеството на обучението в мултикултурна среда?

ОСОБЕНОСТИ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИКТ В КУЛТУРНО-РАЗНООБРАЗНА СРЕДА

Затрудненията, които могат да възникнат при използването на ИКТ в обучението на деца с различна културна принадлежност, са свързани с:

- различното ниво в предварителната подготовка на учениците поради липса на достъп до компютър извън училище, предимно за децата от маргинализираните групи;
- недостатъчното владение на български език от деца билингви;
- сложността на кодовото превключване при интерференцията между майчиния език, езика на обучение и компютърния език;
- липсата на елементи от историята, културата и бита на отделните етнически малцинства в съдържанието на образователния софтуер и др.

Ефективното компютърно обучение в мултикултурна среда зависи от използването на предимствата и ползите, които разкриват:

1. *Мултикултурността в класната стая за повишаване на резултатите от компютърното обучение*

- възможност за включване на повече и различни дискурси при интерпретацията на учебното съдържание в съответствие със специфичния културен контекст;
- взаимно обогатяване на учениците чрез споделянето на знания, опит, ценности, детерминирани от културната различност;
- използване на когнитивните предимства на билингвалните деца, свързани с овладяването на езици и др.

2. *ИКТ за съхраняване на културната идентичност, подобряване на интеркултурния диалог между учениците и повишаване на общата учебна успеваемост*

- ориентирано към ученика обучение;
- разширяване на възможностите за досег с измеренията на различността чрез обучение по всяко време и навсякъде;
- приложение на интерактивни образователни технологии;
- достъп на учителите и учениците до електронни ресурси, съдържащи информация за културата, историята, бита на различните етноси и техните езици;
- развитие на езиковата и комуникативната компетентност на учениците;
- превенция на отпадането от училище чрез повишаване на учебната мотивация и т.н.

ПОВИШАВАНЕ НА ЕЗИКОВАТА И КОМУНИКАТИВНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ С ПОМОЩТА НА ИКТ

Билингвизмът и особеностите на обучението в двуезична среда са сравнително отскоро предмет на изследване у нас (Хр. Кючуков, М. Георгиева, Р. Танкова, Й. Нунев и др.). Въпреки постиженията в методиката на обучението по български език, нерешени остават редица въпроси като “информационното претоварване, органичното включване на новите реалии като интернет и електронната книга, създаване на цялостна концепция за интегриране на езиковото и литературното обучение и образование с новите комуникационни и информационни технологии. Не се отчитат в пълна степен проблемите на диглосията и билингвизма..., огромните разлики в социокултурните характеристики на обучаваните.” (Ангелова, 2005, с. 33)

Една от отправните точки в това направление може да бъде общоприетото схващане, че спецификите в обучението на деца с майчин език, различен от езика на преподаване в учи-лице, са близки до тези на чуждоезиковото обучение. Това предполага да се правят непрекъснато фонетични, лексикални, граматически сравнения между езиците, да се търсят езикови подобия и различия и т.н., а възможностите на информационните технологии в тази насока са неограничени. Същевременно новите ИКТ носят със себе си потенциална заплаха за културите на малцинствата и преди всичко за малцинствените езици, ето защо “информационните технологии в обучението трябва да се използват по начин, който да съхранява и поддържа билингвизма на детето като част от неговата етнокултурна идентичност, а не да го разрушава” (Baker, Jones, 1997, p. 229).

В методологически и технологичен план обучението трябва да е основано преди всичко на разбирането, че “формирането и усъвършенстването на комуникативноречевата компетентност на учениците билингви зависи от:

- ситуациите, в които протича обучението по български език като първи, втори и т.н. . . .
- социокултурното обкръжение на обучаваните и мотивацията им за изучаване на български език;
- проучванията за същността и функциите на езиковата подготовка на учениците – равнище на придобитата до момента българска комуникативноречева компетентност;
- близостта между системата на усвоения (майчиния) език и системата на изучавания (българския) език” (Георгиева, 2004, с. 26-27).

Отчитането на тези условия е важно не само за обучението по български език, тъй като “резултатите от овладяването на ключовата компетентност "Общуване на роден (български) език" се проявяват чрез цялостното социално израстване на обучаваните лица (вкл. чрез степента на осъзнаване на собствената им идентичност) като следствие от обогатяване на езиковия, на комуникативния и на общокултурния им опит. Очевидно е, че съществува пряка функционална зависимост между постигнатото равнище на тази първа (несъмнено най-важна!) ключова компетентност и възможностите за развиване на другите компетентности.” (Петров, 2009)

Ето защо при използването на ИКТ в двуезична среда учителите трябва да се съобразяват с културните и езиковите различия на учениците, което изисква те да се идентифицират своевременно и да се използват като опора в обучението – при подбора на мултимедийното съдържание, на конструирането на реалните и виртуални комуникативноречеви ситуации, при организацията на груповата работа и т.н. Подходящо за тези цели е изработването от учителя на езиково портфолио на всеки ученик, което да отразява специфичния етно-културен фон в семейството, типа билингвизъм, при наличието на такъв, комуникативния опит, интересите и т.н.

ИКТ базираното обучение е в същността си интерактивна образователна технология. При нея участниците в педагогическото общуване влизат в “три основни взаимодействия: учител – ученик, ученик – ученик, ученик – високотехнологични информационни и комуникативни продукти” (Милков, 2006, с. 32). Интерес представляват резултатите от изследване, проведе-но през 2003 г. в Холандия, върху различията при усвояването на ИКТ умения между ученици от основни и средни училища с различна етнокултурна принадлежност. По отделните критерии (отношение, участие в дейности, свързани с приложение на ИКТ, ИКТ умения и постижения) децата от етническите малцинства показват по-високи резултати в сравнение с децата от мнозинството. (Volman, 2004) Други изследвания показват, че билингвалните деца имат по-добра аналитична ориентация и по-добри аналитични способности, тъй като работят с две езикови системи (Peal and Lambert, 1962; Cimmins, 1977; Arnberg, 1981; Baker, 2003 и др.). Bialystock (1987) разкрива, че

билингвите се справят по-добре от монолингвите, когато определят синтактичната допустимост на сентенции, както и че 4-5-годишните деца билингви развиват представата за число много по-бързо (Baker, Prys Jones, 1997, p. 73)

При недостатъчно владение на официалния език, на който се осъществява обучението, компютърното обучение облекчава значително разбирането на учебното съдържание, тъй като дава възможност за повече сетивни опори при възприемането (текст, изображение, симулации, видео, звук). „Мултимедийните технологии предлагат редица предимства спрямо другите средства: картинните изображения и дигитален звук са възможно най-силно адаптивни към която и да е форма на представяне на учебния материал от всякакъв тип и област; картините и съпровождащият ги звук се организират и запаметяват по-лесно; те лесно се индивидуализират и мултиплицират...” (Кидиков, 1999, с. 57). От друга страна, по-богатите възможности за оценяване на знанията и постиженията (он-лайн тестове, виртуални продукти от дейността на учениците и др.) премахват напрежението от традиционното изпитване.

Обучението, базирано на ИКТ, ангажира ученика активно, като “личност, конструираща собственото си познание за българския език (като роден и като втори, не майчин), сравнявайки собствения си езиков опит с чуждия (вероятно по-престижен) и носеща отговорност за нивото на комуникативната си компетентност” (Янкова, 2008, с. 264). Тази висока степен на личностно участие е свързана с разширяване на мотивационното поле, което има за резултат повишаване на учебната успеваемост, по-пълноценна интеграция в живота на класа и училището и намаляване на отпадането от училище при децата от малцинствените етноси.

ИКТ ЗА ФОРМИРАНЕТО НА ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ У УЧЕНИЦИТЕ

Използването на информационните и комуникационните технологии в обучението разкрива широки възможности за обогатяването на знанията на учениците за различните култури, религии, езици, традиции, обичаи и др., за придобиването на умения за емпатична комуникация в културно-разнообразна среда, както и за формирането и утвърждаването на ценности като:

- чувствителност към социо-културното разнообразие;
- приемане и уважение на различността като богатство, а не като бариера;
- толерантност и търпение;
- интерес към изследването на други култури, езици, традиции, религии, обичаи;
- преодоляване на психологичните бариери, на собствените стереотипи, предразсъдъци и етноцентрични нагласи;
- аналитично, критично и глобално мислене и др.

Това може да бъде постигнато чрез:

- включване в съдържанието на учебния софтуер на елементи, отразяващи социо-културното разнообразие;
- разработване на виртуални сценарии, решаване на казуси и др.
- ангажиране на учениците със собствена изследователска дейност, свързана с интернет проучвания за различни културни традиции, обичаи, вярвания;
- създаване на среда за споделяне на информация, сътрудничество, взаимопомощ и взаимно опознаване;
- изготвяне на компютърни презентации;
- създаване от учениците на електронни илюстрации, озвучени комикси и др. по произведения от фолклора на етносите у нас и т.н.

Т.нар. MMORPG игри (massive multiplayer online role-playing game) – разновидност на компютърните ролеви игри, също могат да бъдат използвани ефективно за целите на интеркултурното обучение. Отличителна характеристика на тези игри е възможността да се играе едновременно от голям брой играчи, намиращи се в различни части на света, с помощта на интернет. Многообразието на виртуалния свят на играта се подчертава и от “многогласието, създадено от националните езици на потребителите. Въпреки че за официален език се използва английският, не са наложени никакви ограничения, свързани с употребата на други езици. Основна цел в диалога е участниците да се разбират помежду си. Опитните играчи от по-високи нива общуват на език, който е почти неразбираем за неподготвения потребител. В този Language-жаргон са включени както специфичните названия на елементи от света на играта, така и речеви фрагменти

от различни езици, използвани от играчите при комуникация в процеса на общата им игрова дейност... MMORPG игрите, предлагайки един цялостен мултикултурен модел, имат солиден комуникативен потенциал за осъществяване на интеркултурен диалог, който успешно може да бъде използван в педагогическата практика. (Йочева, 2008, с. 304-305)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Така очертаните проблеми и перспективи извеждат на преден план въпроса за компетентностите, необходими на учителите за ефективна интеркултурна комуникация при обучение, базирано на ИКТ. Без съмнение една от ключовите компетентности на учителите във връзка със социокултурното разнообразие е “използване на ИКТ като средство за засилване на участието, създаване на свързани мрежи и сътрудничество при обучението” (Баева, 2009, с. 166) Същевременно не бива да се забравя, че “е-педагогиката се основава на “педагогическите принципи и свързаните с тях стратегии, приложими в електронно базирана учебна среда”, т.е. “електронното обучение подобрява резултатите от обучението, когато учителят е фокусиран върху фундаменталните за преподаването и ученето педагогически принципи и едва след това върху електронните технологии” (Andrews, Haythornthwaite, 2007). Това предполага формирането на умения за информационно осигуряване, разработване на дизайн и стратегия на образователното взаимодействие, отчитайки специфичните аспекти на културните различия между учениците в класната стая.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ангелова, Т. Методика на обучението по български език. Съвременни проблеми. ИК “СЕМА ПИИ, С., 2005
- [2] Баева, М. Педагогика на приобщаването – включващо образование. УИ “Св. Кл. Охридски”, С., 2009
- [3] Георгиева, М. Обучението по български език в условия на билингвизъм. ШУ “Еп. К. Преславски”, Шумен, 2004
- [4] Йочева, К. Мултикултурният виртуален свят на компютърните ролеви игри. В: Многообразие без граници. Изд. “Фабер”, Велико Търново, 2008, с. 296-305
- [5] Кидиков, Георги (1999). Мултимедийни интерактивни технологии в подготовката на учители по практика. *Педагогика*, кн. 11
- [6] Милков, К. Конструктивизмът като образователна идея. Педагогика, 2006, № 1
- [7] Национална стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища, МОН, http://www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/strategia_ikt.pdf
- [8] Петров, А. Ключовата компетентност “Общуване на роден език” и обучението по български език. Сп. “Български език и литература” (електронна версия). 2009, № 2, <http://litenet.bg/publish/apetrov/kliuchovata.htm#3a>
- [9] Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, МОН, 2015
- [10] Янкова, Г. За предимствата на интерактивното обучение в мултиетническа среда. В: Многообразие без граници. Изд. “Фабер”, Велико Търново, 2008, с. 262-271
- [11] Andrews, R, C. A. Haythornthwaite. The Sage handbook of e-learning research. <http://www.google.com/books?hl=bg&lr=&id=Tgqxy-pKkoC&oi=fnd&pg=PA349&dq=ICT+bilingualism&ots=7i7zrypLuc&sig=nMLMPVIED-DWu3e3IBwfDhd4CoQ#v=onepage&q=ICT%20bilingualism&f=false>
- [12] Baker, C., S. Prys Jones. Encyclopedia of bilingualism and bilingual education, 1997 http://www.google.com/books?id=YgtSqB9oqDIC&printsec=frontcover&dq=ICT+language+education+bilingualism&lr=&hl=bg&source=gbs_similarbooks_s&cad=1#v=onepage&q=&f=false
- [13] Volman, M. New technologies, new differences. Gender and ethnic differences in pupils' use of ICT in primary and secondary education. Department of Education, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, The Netherlands, 2004, <http://portal.acm.org/citation.cfm?id=1114708>

